

Версія №2 від 23 вересня 2008 року.

НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

**КОНСЕРВИ МОЛОЧНІ
ВИЗНАЧЕННЯ МАСОВОЇ ЧАСТКИ САХАРІВ
ЙОДОМЕТРИЧНИМ МЕТОДОМ**

КОНСЕРВЫ МОЛОЧНЫЕ
ОПРЕДЕЛЕНИЕ МАССОВОЙ ДОЛИ САХАРОВ ЙОДОМЕТРИЧЕСКИМ
МЕТОДОМ

CANNED MILK
IODOMETRIC METHOD FOR DETERMINATION OF SUGAR

Чинний від _____

1 СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Цей стандарт поширюється на консерви молочні згущені (далі - згущені продукти) та сухі молочні продукти (далі – продукти) і встановлює йодометричний метод визначення масової частки сахарів (сахарози і лактози).

2 НОРМАТИВНІ ПОСИЛАННЯ

В цьому стандарті є посилання на такі нормативні документи:

ДСТУ ISO 707:2002 Молоко та молочні продукти. Настанови з відбирання проб (ISO 707:1997, IDT)

ДСТУ 2212:2003 Молочна промисловість. Виробництво молока та кисломолочних продуктів. Терміни та визначення понять

ДСТУ 2346:2006 Цукор білий. Технічні умови

ДСТУ 3662-97 Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі

ДСТУ 3976-2000 Крохмаль кукурудзяний сухий. Технічні умови

ДСТУ 4286:2004 Крохмаль картопляний. Технічні умови

ДСТУ 4324:2004 Молочна промисловість. Консерви молочні. Терміни та визначення понять

ДСТУ 4834:2007 Молоко та молочні продукти. Правила приймання, відбирання та готування проб до контролювання

Видання офіційне

ДСТУ ХХХХ:ХХХХ

ГОСТ 12.1.004-91 ССБТ. Пожарная безопасность. Общие требования (ССБП. Пожежна безпека. Загальні вимоги)

ГОСТ 12.1.005-88 ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны (ССБП. Загальні санітарно-гігієнічні вимоги до повітря робочої зони)

ГОСТ 12.1.009-76 Электробезопасность. Термины и определения (Електробезпека. Терміни та визначення)

ГОСТ 83-79 Реактивы. Натрий углекислый. Технические условия (Реактиви Натрій вуглекислий. Технічні умови)

ГОСТ 244-76 Натрия тиосульфат кристаллический. Технические условия (Натрію тиосульфат. Технічні умови)

ГОСТ 450-77 Кальций хлористый технический. Технические условия (Кальцій хлористий технічний. Технічні умови)

ГОСТ 1770-74 Посуда мерная лабораторная стеклянная. Цилиндры, мензурки, колбы, пробирки. Общие технические условия (Посуд мірний лабораторний скляний. Циліндри, мензурки, колби, пробірки. Загальні технічні умови)

ГОСТ 3118-77 Кислота соляная. Технические условия (Кислота соляна. Технічні умови)

ГОСТ 3145-84 Часы механические с сигнальным устройством. Общие технические условия. (Годинник механічний з сигнальним приладом. Загальні технічні умови)

ГОСТ 4159-79 Йод. Технические условия (Йод. Технічні умови)

ГОСТ 4165-78 Медь (II) сернокислая 5-водная. Технические условия (Мідь (II) сірчаноокисла 5-воднева. Технічні умови)

ГОСТ 4220-75 Калий двухромовокислый. Технические условия (Калій двохромовокислий. Технічні умови)

ГОСТ 4232-74 Калий йодистый. Технические условия (Калій йодистий. Технічні умови)

ГОСТ 4328-77 Натрия гидроокись. Технические условия (Натрію гідроксид. Технічні умови)

ГОСТ 5833-75 Сахароза. Технические условия (Сахароза. Технічні умови)

ГОСТ 6709-72 Вода дистиллированная. Технические условия (Вода дистильована. Технічні умови)

ГОСТ 10163-76 Крахмал растворимый. Технические условия (Крахмал розчинний. Технічні умови)

ГОСТ 12026-76 Бумага фильтровальная лабораторная. Технические условия (Папір фільтрувальний лабораторний. Технічні умови)

ГОСТ 24104-88 Весы лабораторные общего назначения и образцовые. Общие технические условия (Ваги лабораторні загального призначення. Загальні технічні умови)

ГОСТ 25336-82 Посуда и оборудование лабораторные стеклянные. Типы, основные параметры и размеры (Посуд і устаткування лабораторне скляне. Типи, основні параметри і розміри)

ГОСТ 28498-90 Термометры жидкостные стеклянные. Общие технические требования. Методы испытаний. (Термометри рідинні скляні. Загальні технічні вимоги. Методи випробувань)

ГОСТ 29227-91 Посуда лабораторная стеклянная. Пипетки градуированные. Часть 1. Общие требования (Посуд лабораторний скляний. Піпетки градуйовані. Частина 1. Загальні вимоги)

ГОСТ 29251-91 Посуда лабораторная стеклянная. Бюретки. Часть 1. Общие требования (Посуд лабораторний скляний. Бюретки. Частина 1. Загальні вимоги)

3 ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

У цьому стандарті використано терміни, встановлені ДСТУ 2212, ДСТУ 4324.

4 ВІДБИРАННЯ ПРОБ

Відбирання проб і підготування їх до випробування проводять згідно з ДСТУ ISO 707, ДСТУ 4834.

5 СУТЬ МЕТОДУ

Метод оснований на окисленні редукувальних сахарів (лактоза, глюкоза) надлишком йоду в лужному середовищі. Масову частку сахарози (цукру) визначають за різницею між кількістю взятого йоду та залишком йоду, визначеного титруванням тіосульфату натрію.

6 ЗАСОБИ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ, ВИПРОБУВАЛЬНЕ ТА ДОПОМІЖНЕ ОБЛАДНАННЯ, МАТЕРІАЛИ, РЕАКТИВИ

6.1 Засоби вимірювальної техніки

Ваги лабораторні 2-го та 4-го класу точності з найбільшою границею зважування 200 г, з ціною повірочної поділки 0,001 г згідно з ГОСТ 24104;

Термометри скляні рідинні (спиртові) з діапазоном вимірювань від 0 °С до 100 °С та ціною поділки 1,0 °С згідно з ГОСТ 28498;

Циліндри мірні місткістю 100 см³ згідно з ГОСТ 1770;

Колба мірна виконання 1-го та 2-го класу точності, місткістю 50; 100; 250 см³; 1 дм³ згідно з ГОСТ 1770;

Піпетки виконання 1-го та 2-го класу точності, місткістю 10 см³ згідно з ГОСТ 29227;

Бюретки місткістю 2 см³ з ціною поділки 0,01 см³ 2-го класу точності згідно з ГОСТ 29251.

6.2 Допоміжне обладнання

ДСТУ ХХХХ:ХХХХ

Шафа сушильна з діапазоном робочої температури від 60 °С до 200 °С і похибкою стабілізації температури ± 1 °С згідно з чинним нормативним документом;

Баня водяна згідно з чинним нормативним документом;

Електроплитка згідно з чинним нормативним документом;

Ексикатор згідно з ГОСТ 25336, заповнений прокаленим хлористим кальцієм згідно з ГОСТ 450;

Годинник механічний згідно з ГОСТ 3145;

Стакан хімічний місткістю 100; 200; 250 см³ згідно з ГОСТ 25336;

Колба конічна місткістю 250; 500 см³ згідно з ГОСТ 1770;

Колба місткістю 250; 500; 750 см³ згідно з ГОСТ 25336;

Лійки скляні згідно з ГОСТ 25336;

Палички скляні згідно з чинним нормативним документом.

6.3 Матеріали

Папір фільтрувальний згідно з ГОСТ 12026;

Молоко незбиране згідно з ДСТУ 3662.

6.4 Реактиви

Вода здистильована згідно з ГОСТ 6709;

Кислота соляна густиною 1,19 г/см³ згідно з ГОСТ 3118;

Натрію гідроксид згідно з ГОСТ 4328;

Мідь сірчанокисла згідно з ГОСТ 4165;

Калій йодистий згідно з ГОСТ 4232;

Йод згідно з ГОСТ 4159;

Кальцій хлористий згідно з ГОСТ 450;

Калій двохромовокислий згідно з ГОСТ 4220;

Метилловий оранжевий (індикатор) згідно з чинним нормативним документом;

Сахароза згідно з ГОСТ 5833;

Натрій вуглекислий безводний згідно з ГОСТ 83;

Крохмаль картопляний згідно з ДСТУ 4286 або крохмаль кукурудзяний сухий згідно з ДСТУ 3976, або згідно з ГОСТ 10163;

Натрію тіосульфат згідно з ГОСТ 244;

Цукор-рафінад згідно з ДСТУ 2346;

Натронне вапно згідно з чинним нормативним документом.

Допускається використання засобів вимірювальної техніки та допоміжного обладнання з метрологічними та технічними характеристиками, не нижчими, ніж зазначені, а також матеріалів і реактивів, не гіршою зазначеної.

7 ГОТУВАННЯ ДО ВИПРОБУВАННЯ

7.1 Готування розчинів

7.1.1 Готування розчину сірчанокислої міді

Наважку перекристалізованої сірчаноокислої міді, яка не містить заліза, масою 69,3 г зважують і розчиняють у здистильованій воді, в мірній колбі, місткістю 1 дм³.

7.1.2 Готування розчину соляної кислоти для інверсії молярної концентрації 7,3 моль/ дм³

В конічну колбу відмірюють 80 см³ здистильованої води. Далі повільно (по стінці колби) додають 120 см³ соляної кислоти і вміст колби перемішують.

7.1.3 Готування розчину йоду молярної концентрації 0,1 моль/ дм³

У хімічний стакан місткістю 100 см³ або 250 см³ поміщують наважку йоду масою 12,7г, додають йодистий калій, масою від 20 г до 25 г і 25 см³ здистильованої води. Суміш періодично перемішують для прискорення розчинення. Коли йод повністю розчиниться, переливають розчин в мірну колбу місткістю 1 дм³ і доводять об'єм до мітки, ополіскуючи стакан водою. Вміст колби ретельно перемішують.

7.1.4 Готування розчину двохромовокислого калію молярної концентрації 0,017 моль/ дм³

Висушеного за температури 160 °С перекристалізованого двохромовокислого калію масою 4,9038 г, кількісно переносять в мірну колбу місткістю 1 дм³, розчиняють і доводять об'єм водою до мітки. Допускається приготування розчину з використанням відповідного стандартного розчину.

7.1.5 Готування розчину тіосульфату натрію молярної концентрації 0,1 моль/ дм³

Наважку тіосульфату натрію масою 24,8 г переносять в мірну колбу місткістю 1 дм³, розчиняють, додають 0,2 г вуглекислого натрію і доводять об'єм розчину до мітки. Для приготування розчину тіосульфату натрію використовують здистильовану, свіжепрокип'ячену в хімічному стакані воду, крізь яку проходить хлоркальцієва трубка, заповнена кусочками натронного вапна.

7.1.6 Готування розчину метилового оранжевого молярної концентрації 0,1 моль/ дм³

У хімічний стакан місткістю 100 см³ поміщують наважку метилового оранжевого масою 0,1 г і додають 80 см³ гарячої здистильованої води. Після охолодження, розчин переносять у мірну колбу місткістю 100 см³ і доводять об'єм до мітки, ополіскуючи стакан водою. Вміст колби перемішують.

7.1.7 Готування розчину крохмалю 1 %-вої концентрації

Наважку крохмалю масою 1 г переносять у хімічний стакан місткістю 100 см³, додають 10 см³ холодної здистильованої, розчин перемішують. В хімічний стакан місткістю 200 см³, наливають 90 см³ здистильованої води і доводять до кипіння. Розчин крохмалю приливають цівкою в окріп, безперервно помішуючи. Гарячий розчин крохмалю фільтрують у колбу місткістю 250 см³, і закривають її корком.

7.1.8 Готування гідроксиду натрію молярної концентрації 0,1 моль/ дм³

Розчин готується з використанням стандартного розчину.

7.1.9 Встановлення титру розчину тіосульфату натрію

Титр розчину тіосульфату натрію встановлюють наступним чином: в конічну колбу місткістю 500 см³, вносять від 1 г до 2 г йодистого калію, розчиняють його в

ДСТУ ХХХХ:ХХХХ

3 см³ води, додають 5 см³ соляної кислоти, розбавленої здистильованою водою у співвідношенні 1:5 та 20 см³ розчину двохромовокислого калію. Закривають колбу корком, вміст колби ретельно перемішують, дають розчину постояти 5 хв, потім титрують розчином тіосульфату натрію, приливаючи його із бюретки поступово, весь час перемішуючи розчин. Коли коричневий колір розчину перейде в жовтувато-зелений, додають в колбу 1 см³ розчину крохмалю і для більш чіткого визначення закінчення титрування від 250 см³ до 300 см³ води. Титрування продовжують, приливаючи по краплях тіосульфат натрію до різкого переходу забарвлення розчину від синього до світло-зеленого.

Титр розчину тіосульфату натрію T у грамах сахарози, розраховують за формулою:

$$T = \frac{0,0171 \cdot 20}{V}, \quad (1)$$

де 0,0171 - маса сахарози, яка відповідає 1 см³ розчину тіосульфату натрію молярної концентрації 0,1 моль/дм³, г;

20 - об'єм розчину двохромовокислого калію, см³;

V - об'єм розчину тіосульфату натрію, використаного на титрування 20 см³ розчину двохромовокислого калію, см³;

Титр розчину тіосульфату натрію T_1 у грамах лактози розраховують за формулою:

$$T_1 = \frac{0,01801 \cdot 20}{V}, \quad (2)$$

де, 0,01801 - маса лактози, яка відповідає 1 см³ розчину тіосульфату натрію молярної концентрації 0,1 моль/дм³, г;

За кінцевий результат приймають середнє арифметичне значення двох показників, округлюючи результат до другого десяткового знаку.

7.2 Готування фільтратів

7.2.1 Готування фільтрату згущених молочних консервів

Згущені молочні консерви відновлюють. Для цього в хімічний стакан місткістю 200 см³ зважують 100 г згущеного молока з цукром, згущеного молока з цукром та кавою чи какао або 50 г згущених вершків з цукром, згущених вершків з цукром та кавою чи какао.

Пробу розчиняють у невеликій кількості води за температури від 60 °С до 70 °С (для свіжевиготовлених консервів застосовують воду кімнатної температури) і кількісно переносять крізь лійку в мірну колбу місткістю 250 см³. Закривають колбу корком і вміст її ретельно перемішують.

25 см³ розведеного згущеного молока з цукром, згущеного молока з цукром та кавою чи какао вносять в мірну колбу місткістю 500 см³.

25 см³ розведених згущених вершків з цукром, згущених вершків з цукром та кавою чи какао вносять в мірну колбу місткістю 250 см³. Додають здистильовану воду приблизно до половини її місткості і ретельно перемішують.

Вносять 10 см³ розчину сірчаноокислої міді, ретельно перемішують і залишають у спокої на 1 хв. Приливають 4 см³ розчину гідроксиду натрію молярної концентрації 1 моль/дм³, вміст колби знову ретельно перемішують круговими рухами, не збовтуючи, щоб не ввести повітря в осад, і залишають у спокої на 5 хв. Після появи над осадам прозорого шару рідини, що вказує на повноту осадження, колбу доливають водою до мітки, вміст її сильно збовтують і залишають у спокої на 20-30 хв. Далі розчин фільтрують через сухий складчастий фільтр в суху колбу. Перші 30 см³ фільтрату виливають.

7.2.2 Готування фільтрату сухих сумішей для морозива

В хімічний стакан місткістю 100 см³ зважують 5 г сухих сумішей для морозива. Поступово додають невеликими порціями 10 см³ води температурою від 70 °С, до 75 °С, розтираючи суміш скляною паличкою до однорідної маси. Вміст стакану кількісно переносять в мірну колбу місткістю 250 см³, ополіскуючи його водою, температура якої (20 ± 2) °С. Загальний об'єм рідини в колбі доводять до 150 см³.

В колбу вносять 10 см³ розчину сірчаноокислої міді, добре перемішують і залишають у спокої на 1 хв. Потім додають 4 см³ розчину гідроксиду натрію молярної концентрації 1 моль/дм³, вміст колби знову ретельно перемішують круговими рухами, не збовтуючи, щоб не ввести повітря в осад і залишають у спокої на 5 хв. Після появи над осадам прозорого шару рідини, що вказує на повноту осадження, колбу доливають воду до мітки, вміст її старанно збовтують і залишають у спокої на 20-30 хв. Далі розчин фільтрують через сухий складчастий фільтр в суху колбу. Перші 30 см³ фільтрату виливають.

8 ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ ВИПРОБУВАННЯ

8.1 Визначення масової частки сахарози у згущених молочних консервах з цукром та сумішах для морозива

8.1.1 Визначення редукувальної здатності фільтрату до інверсії

В конічну колбу місткістю 250 см³ приливають піпеткою 25 см³ фільтрату, приготовленого як вказано в 7.2.1 або 7.2.2, що відповідає 0,5 г продукту, і 25 см³ розчину йоду. Суміш перемішують і повільно приливають із бюретки, при постійному перемішуванні, 37,5 см³ розчину гідроксиду натрію молярної концентрації 0,1 моль/ дм³. Закривають колбу пробкою і залишають в темному місці на 20 хв за температури 20 °С.

Через 20 хв в колбу додають 8 см³ розчину соляної кислоти молярної концентрації 0,5 моль/ дм³, перемішують і титрують йод, який виділився, розчином тіосульфату натрію, приливаючи його повільно, при постійному перемішуванні, до помаранчевого забарвлення. Далі додають 1 см³ розчину крохмалю і продовжують

титрувати до зникнення синьо-фіолетового забарвлення, що свідчить про закінчення титрування.

8.1.2 Визначення редукувальної здатності фільтрату після інверсії

25 см³ фільтрату, приготовленого як вказано в 7.2.1 або 7.2.2 вносять в конічну колбу місткістю 250 см³ і, заклавши колбу корком з пропущеним у ньому термометром, нагрівають колбу на водяній бані до температури 70 °С.

Не повністю відкриваючи корок, приливають в колбу піпеткою 2,5 см³ соляної кислоти, приготовленої згідно 7.1.2, молярної концентрації 7,3 моль/ дм³ для інверсії. Вміст колби перемішують круговими рухами і колбу витримують на водяній бані за тієї ж температури 10 хв, при частому помішуванні круговими рухами протягом перших 3 хв. Не виймаючи термометра, вміст колби швидко охолоджують до 20 °С під струменем води.

Потім в колбу додають 1 краплю розчину метилового оранжевого при безперервному ретельному помішуванні круговими рухами і повільно, по краплям, приливають розчин гідроксиду натрію молярної концентрації 1 моль/ дм³ до слабокислої реакції, за якої колір розчину переходить із рожевого в жовтувато-помаранчевий. Термометр виймають із колби, ополіскуючи його кінець першими краплями розчину гідроксиду натрію в ту ж колбу.

До нейтралізованого розчину приливають 25 см³ розчину йоду, потім повільно, при постійному помішуванні, 37,5 см³ розчину гідроксиду натрію молярної концентрації 0,1 моль/ дм³, закривають колбу корком і залишають в темному місці на 20 хв за температури 20 °С.

Через 20 хв в колбу додають 8 см³ розчину соляної кислоти молярної концентрації 0,5 моль/ дм³, перемішують і титрують йод, який виділився розчином тіосульфату натрію, приливаючи його поступово, при постійному перемішуванні, до помаранчевого забарвлення. Потім додають 1 см³ розчину крохмалю і продовжують титрувати до зникнення синьо-фіолетового забарвлення і переходу вказаного кольору в світло-рожевий, що свідчить про закінчення титрування.

Проводять два паралельних випробування однієї досліджуваної проби.

8.1.3 Проведення контрольного аналізу (для перевірки точності приготовлених реактивів).

В хімічний стакан місткістю 100 см³ зважують 43,5 г сахарози, розчиняють у незбираному молоці і кількісно переносять в мірну колбу місткістю 250 см³, доводять об'єм розчину до мітки молоком. Розчин у колбі перемішують круговими рухами до повного розчинення сахарози. Такий розчин відповідає 100 г згущеного молока з масовою часткою сахарози 43,5 %, розведеного водою до 250 см³.

Далі аналіз проводять так, як вказано в 8.1.2. Якщо в контрольному розчині розрахований вміст сахарози відрізняється більш ніж на $\pm 0,3$ %, то необхідно уточнити строк зберігання реактивів.

Примітка. Замість сахарози – реактиву ч.д.а. допускається застосовувати цукор-рафінад, попередньо висушений в ексикаторі над концентрованою сірчаною кислотою або прокаленим хлористим кальцієм протягом 3 діб. Висушений цукор-рафінад містить практично 100 % сахарози.

8.2 Визначення масової частки лактози (молочного цукру) у сухих молочних продуктах

8.2.1 Готування фільтрату

У хімічний стакан місткістю 200 см³ з відрахуванням показів до 0,005 г зважують: 5,0 г сухого молока для дитячого харчування, 5,0 г сухого незбираного чи знежиреного молока, 3,0 г сухої сироватки або 8,2 г сухих вершків без цукру.

Поступово приливають гарячу воду температурою від 70 °С до 75 °С, розтираючи суміш скляною паличкою до отримання однорідної консистенції. Загальний об'єм води має бути 150 см³. Вміст стакану кількісно переносять в мірну колбу місткістю 250 см³, ополіскуючи стакан водою за температури (20 ± 2) °С.

При масі наважки продукту 5,0 г в колбу додають 10 см³ розчину сірчаної кислоти міді, ретельно перемішують і залишають в спокої на 1 хв, потім доливають 4 см³ розчину гідроксиду натрію, молярної концентрації 1 моль/ дм³. При масі наважки більшій ніж 5,0 г, додають 15 см³ розчину сірчаної кислоти міді і 6,0 см³ розчину гідроксиду натрію.

Вміст колби знову ретельно перемішують круговими рухами, не збовтуючи і залишають у спокої на 10 хв. Після появи над осадком прозорого шару рідини, розчин у колбі охолоджують до (20 ± 2) °С і доливають водою до мітки. Вміст колби сильно збовтують і залишають у спокої на 20-30 хв. Далі розчин фільтрують через сухий складчастий фільтр в суху колбу. Перші 30 см³ фільтрату відкидають.

8.2.2 Визначення редукувальної здатності фільтрату до інверсії

В кінчну колбу місткістю 250 см³ приливають піпеткою 25 см³ фільтрату і 25 см³ йоду. Суміш перемішують і приливають із бюретки повільно, при постійному перемішуванні, 37,5 см³ розчину гідроксиду натрію молярної концентрації 0,1 моль/ дм³. Закривають колбу корком і залишають в темному місці на 20 хв за температури 20 °С.

Через 20 хв в колбу додають 8 см³ розчину соляної кислоти молярної концентрації 0,5 моль/ дм³, перемішують і титрують йод, який виділився, розчином тіосульфату натрію, приливаючи його поступово, при постійному перемішуванні, до світло-жовтого кольору. Потім додають 1 см³ розчину крохмалю і продовжують титрувати до зникнення синьо-фіолетового забарвлення.

8.2.3 Холосте випробування

Визначення проводять, як вказано в п. 8.2.2, але замість 25 см³ фільтрату приливають в колбу 25 см³ води.

За кінцевий результат приймають середнє арифметичне значення двох показників, округлюючи результат до другого десяткового знаку.

9 ПРАВИЛА ОПРАЦЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

9.1 Масову частку сахарози W у відсотках обчислюють за формулою:

$$W = \frac{(V_1 - V_2) \cdot T \cdot 0,99 \cdot 100}{m}, \quad (3)$$

де V_1 – об'єм розчину тіосульфату натрію, витрачений на титрування до інверсії, см³;

V_2 – об'єм розчину тіосульфату натрію, витрачений на титрування після інверсії, см³;

T – титр розчину тіосульфату натрію, виражений в грамах сахарози;

0,99 – емпіричний коефіцієнт (поправка на реакцію фруктози з йодом);

100 – коефіцієнт перерахунку на 100 г продукту;

m – маса проби, яка відповідає 25 см³ фільтрату, взята для титрування і яка дорівнює 0,5 г.

9.2 Масову частку лактози W_1 у відсотках обчислюють за формулою:

$$W_1 = \frac{(V_0 - V_1) \cdot T_1 \cdot 0,97 \cdot 100}{m}, \quad (4)$$

де V_0 – об'єм розчину тіосульфату натрію, витрачений на титрування йоду в холостому випробуванні, см³;

V_1 – об'єм розчину тіосульфату натрію, витрачений на титрування фільтрату, см³;

T_1 – титр розчину тіосульфату натрію, виражений в грамах лактози;

0,97 – емпіричний коефіцієнт;

m – маса проби, яка відповідає 25 см³ фільтрату, взята для титрування і яка дорівнює:

- 0,50 г - для сухого молока для дитячого харчування;
- 0,30 г - для сухої сироватки;
- 0,50 г - для сухого незбираного чи сухого знежиреного молока;
- 0,82 г - для сухих вершків.

За кінцевий результат приймають середнє арифметичне значення двох показників, округлюючи результат до другого десяткового знаку.

10 ТОЧНІСТЬ ВИМІРЮВАНЬ

10.1 Збіжність

Допустиме розходження між результатами двох паралельних визначань, виконаних в одній лабораторії за однакових умов, не повинна перевищувати 5 % відносно середнього арифметичного результатів. Якщо результати не задовольняють, рекомендовано проводити випробування з подвійної вибірки, а за остаточний результат слід вважати результати визначань з подвійної вибірки з нижчим показником.

10.2 Відтворюваність

Допустиме розходження між результатами двох паралельних визначань, виконаних в різних лабораторіях за різних умов, не повинна перевищувати при визначанні масової частки сахарози – 0,3 %, при визначанні масової частки лактози – 0,2 %.

10.3 Допустима похибка методу

Границі допустимої абсолютної похибки становлять при визначанні масової частки сахарози $\pm 1,5$ %, при визначанні масової частки лактози $\pm 1,0$ %.

11 ПРОТОКОЛ ВИПРОБУВАННЯ

Результати випробувань оформлюють протоколом.

У протоколі випробувань має бути зазначено:

- інформація, необхідна для повної ідентифікації проби;
- методику відбору проби;
- назву стандарту, за яким виконувалася методика випробування;
- усі подробиці щодо проведення випробування, не визначені у цьому стандарті, а також опис факторів, які є важливими і можуть вплинути на результат випробувань;
- отриманий результат вимірювань.

12 ВИМОГИ БЕЗПЕКИ

12.1 При виконанні вимірювань необхідно дотримуватись правил техніки безпеки відповідно до вимог ГОСТ 12.1.004, ГОСТ 12.1.009.

Необхідно також дотримуватись вимог безпеки, викладених у інструкціях з охорони праці для працівників виробничої лабораторії, що розроблені та затверджені у встановленому порядку і містять розділи з пожежної безпеки, електробезпеки.

12.2 Під час проведення випробувань необхідно виконувати вимоги, встановлені у ДСП 4.4.4.011 [1].

12.3. Виробничі приміщення мають бути обладнані вентиляцією відповідно до СНиП 2.04.05 [2].

12.4. Стічні води, утворені під час проведення випробувань повинні підлягати очищенню та відповідати СанПиН 4630 [3].

12.5. Охорона ґрунту від забруднення побутовими та промисловими відходами повинна здійснюватися згідно з вимогами СанПиН 42-128-4690 [4].

12.6 Вміст шкідливих речовин у повітрі робочої зони не повинен перевищувати встановлені границі допустимих концентрацій згідно з та ГОСТ 12.1.005.

12.7 До процедури готування проб та проведення випробувань допускають осіб, що мають кваліфікацію лаборанта або техника-хіміка, відповідну освіту та практичні навички у роботі.

ДОДАТОК А
(довідковий)

БІБЛІОГРАФІЯ

1 ДСП 4.4.4.011-98 Державні санітарні правила для молокопереробних підприємств, затверджені МОЗ України від 11.09.98 № 4.4.4.011

2 СНиП 2.04.05-91 Отопление, вентиляция и кондиционирование (Опалення, вентиляція та кондиціонування), затверджені Державним комітетом СРСР по будівництву та інвестиціям від 28.11.91 № 2.04.05

3 СанПиН 4630-88 Санитарные правила и нормы по охране поверхностных вод от загрязнения (Санітарні правила і норми по охороні поверхневих вод від забруднення), затверджені МОЗ СРСР від 04.07.88 № 4630

4 СанПиН 42-128-4690-88 Санитарные правила содержания территорий населенных мест (Санітарні правила утримання територій населених пунктів), затверджені МОЗ СРСР від 05.08.88 № 4690

Код УКНД 67.100.10

Ключові слова: консерви молочні, сахароза, лактоза, йодометричний метод, точність вимірювань, вимоги безпеки.

Заступник директора
з наукової роботи ТІММ УААН,
заступник голови ТК 140,
керівник розробки

І.О. Романчук

Старший науковий співробітник
лабораторії технології
молочних продуктів,
канд.техн.наук,
відповідальний виконавець

А.В. Мінорова